

ВПЛИВ ОСОБИСТІСНИХ РЕСУРСІВ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДИ НА ДОСЯГНЕННЯ УСПІХУ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Статтю присвячено дослідженню особистісних ресурсів студентської молоді щодо досягнення успіху. Висвітлені результати теоретичної розвідки та соціально-психологічний аспект проблеми. Аналізуються мотиви та прийняття рішення, якими керувалися студенти під час вступу до ВНТУ та їх уявлення щодо життєвої позиції та позитивних очікувань від майбутнього.

Ключові слова: особистісні ресурси, успіх, творча особистість

Abstract

The paper studies the student personality resources in achieving success. The results of theoretical exploration and socio-psychological aspect of the problem are displayed. Motives and decisions that guided students for entering to NVTU, their ideas about life views and positive expectations concerning the future were analyzed.

Keywords: personal resources, success, creative personality

Актуальність дослідження особистісних ресурсів студентської молоді обумовлюється особливостями соціальних, економічних, культурних процесів, характерних для суспільства. Умови конкуренції вимагають від людини уміння пристосовуватися до нових реалій та досягнення успіху як у професійній діяльності так і в повсякденному житті. Здатність ставити перед собою реальні цілі, мобілізувати свої сили і можливості для їх досягнення та добиватися успіху стає неодмінною складовою життєдіяльності людини в сучасному соціумі.

Досягаючи успіху в різних сферах, людина обирає власні шляхи, засоби та пріоритети відповідно до соціально-психологічних та індивідуальних особливостей. Сьогодні вже не секрет, що успіх в науці, техніці, мистецтві, культурі та в інших сферах суспільного життя здійснюється саме завдяки творчості, колективній чи індивідуальній творчій діяльності.

Натомість М.О. Бердяєв, характеризуючи природу особистості як здатну створювати, визначає сам процес творчості як приріст, доповнення, створення нового, чого раніше не було, у світі. Людина протистоїть світові як самостійна творча сила, котра здатна осягати і перетворювати його. «Людині в позитивному бутті властива творча психологія. Вона може бути пригніченою чи прихованою, може бути розкрита, але сама вона екзистенційно притаманна особистості. Творчий інстинкт в людині є безкорисливий, у ньому вона забуває себе, виходить за власні межі. Наукове відкриття, технічний винахід, творчість художня, творчість суспільства можуть бути потрібними для інших і використані для цілей утилітарних, але той, хто творить, є безкорисливим і позбавленим себе. У цьому й полягає сутність творчої психології» [1].

В межах соціологічного підходу сутність і структура успіху розглядається у працях М. Вебера, В. Чурілова. Психологічний підхід (Дж. Аткинсон, У. Джеймс, К. Левін, Ф. Хоппе, В. Магун) полягає в акцентуванні уваги на вивченні психологічної сутності успіху – рівня домагань, мотивації досягнення та їх впливу на поведінку індивіда. Проблема успіху детально розроблена в межах гуманістичної психології стосовно життєвого та особистісного успіху.

В науковій літературі успіх розглядається зазвичай як позитивний результат роботи, справи, значні досягнення, удача, сприятливий результат; громадське визнання, схвалення досягнень; визнання кимось чиїхось позитивних результатів тощо. Успіхом можна вважати й оптимальне співвідношення між очікуваннями оточення, особистості та результатами її діяльності. Особливо у тих випадках, коли очікування особистості збігаються чи перевищують очікування, найбільш значимі для особистості. Є. Головаха пропонує визначення інтегративної формули життєвого успіху, що відображає взаємозв'язок актуальних і перспективних показників. За Д. Сьюпером важливим детермінантом професійного шляху людини є «професійна Я-концепція». Основою для кар'єри слугують: здібності, нахили, мотиви, цінності, якими людина не може поступитися, здійснюючи свій особистий кар'єрний вибір. Розробка проблеми кар'єрних орієнтацій визначена в роботах Е. Шейна. Розвиток кар'єри, вважав Е. Шейн, залежить від зовнішніх та внутрішніх факторів. До перших

належить: соціально-економічна ситуація, професійне середовище, організаційна культура компанії. До других: мотивація, самооцінка, рівень домагань, стан здоров'я.

Цікавим для нашого дослідження є результати А. Бандури, який довів, що чим більш впевненість людини в особистій ефективності, тим більше варіантів кар'єри або кар'єрних орієнтацій вона може розглянути.

Перехід до дорослого життя, як і будь який перехідний етап, сповнений протиріччями. З одного боку, молода людина здобуває статус дорослої людини, але з іншого боку такого досвіду життя у неї ще нема. Різні «дорослі» ролі засвоюються нею не відразу: в одних випадках вона діє як дорослий, а в інших – ще ні, що у свою чергу зумовлює й різну ступінь серйозності та відповідальності у різних ситуаціях. Молода людина намагається всіляко підкреслити свою самостійність у виборі і прийнятті рішень, однак цей вибір може здійснюватися імпульсивно, а прийняття рішення часто змінюватися. Треба зважати нам, дорослим, на думки студентської молоді, її настрої, погляди, позицію... Іншими словами, йдеться про вивчення та врахування соціально-психологічного контексту означеної проблеми.

Під соціально-психологічним контекстом проблеми особистісних ресурсів щодо досягнення успіху ми будемо розуміти особливості уявлень студентської молоді, які зумовлюють або потенційно можуть зумовлювати ефективність діяльності.

Фактори, що впливають на успішність адаптації у вищому навчальному закладі, відповідно до Ендрю Мартіна та Гербера Марша – це віра в себе, самоконтроль, орієнтація на успіх та значимість навчального закладу. Особливо останній фактор має, на нашу думку, визначити кожного студента для себе окремо. Це пов'язано з ефективністю навчання, набуття професійних навичок, такого критерію як «навчитись вчитись».

Американські дослідники Мері Ричард, Григорі Уїлсон вважають, що додатковими факторами успішного пристосування до змін навколишнього середовища можуть бути: конструктивний коупінг, самооцінка, оптимізм, екстравертованість як характеристики, які визначають кращу пристосованість до стресових ситуацій. Зменшити вплив стресу на психологічні і фізичні показники допомагають; самооцінка – високий рівень самооцінки визначає краще фізичне здоров'я; оптимізм – високий оптимізм корелює з меншою кількістю випадків інфекційних захворювань; екстравертованість – характеристика індивідуальності, що пов'язана зі здоров'ям.

Дослідженню особистісних ресурсів студентської молоді, що впливають на успіх передувало пілотажне дослідження «Мотиви та прийняття рішення навчатись у ВНТУ». Основною метою моніторингу за період вересень 2012 р.- жовтень 2016 р. було визначення мотивів та прийняття рішень навчатись у ВНТУ. Ми прагнули виявити динаміку змін (тенденції) студентської молоді, яка постійно змінюється через прискорення процесів розвитку суспільства. Анкетування відбулося за квотною (пропорційною) репрезентативною вибіркою студентів 8-ми навчальних факультетів, загальний об'єм вибірки $n=256$ чол., при допустимій теоретичній похибці 5%. Середній вік респондентів становив 18,29 років. Результати були оброблені за допомогою програмного забезпечення «ОСА» (Обробка соціологічних анкет).

Запропонована нижче діаграма (рис.1) наочно ілюструє рівень впливу означених мотивів та факторів на прийняття рішення навчатись у ВНТУ.

З урахуванням емпіричного матеріалу 2012 – 2016 р., результати досліджень свідчать, що «бажання стати спеціалістом вищої кваліфікації», «прагнення до особистісного розвитку», «бажання розвивати свої здібності», «прагнення до самореалізації», «можливість знайти пристойну роботу» входять в п'ятірку головних мотивів вступу до вищого навчального закладу. Аналіз отриманих результатів дозволив нам зробити деякі висновки: сучасні студенти хочуть «знайти пристойну роботу», бажають «отримувати знання і робити відкриття», прагнуть до творчості. На сьогоднішній день молодь якісно змінилась, і саме тепер необхідний новий стиль мислення, пізнання причин і вивчення чинників, щоб знати і розуміти особливості соціалізації студентства.

З метою дослідження особистісних ресурсів було проаналізовано властивості успішної особистості, що подані в роботах вищезазначених психологів-вчених[2]. Це був перший етап нашого дослідження. Результатом контент-аналізу особистісних ресурсів успішної особистості можуть бути: визначення мети, активна життєва позиція, орієнтація на успіх, мотивація досягнень, позитивне ставлення до себе, емоційний баланс, незалежність, зокрема відчуття власного «Я», позитивне очікування майбутнього.

На другому етапі дослідження була розроблена анкета, присвячена особистісним ресурсам студентської молоді щодо успішної особистості. Загальний об'єм вибірки $n=112$ чол. Середній вік респондентів становив 20,24 років.

Подаємо частину результатів, які ми отримали в ході вивчення **життєвої позиції** та **емоційної оцінки** щодо ставлення до світу.

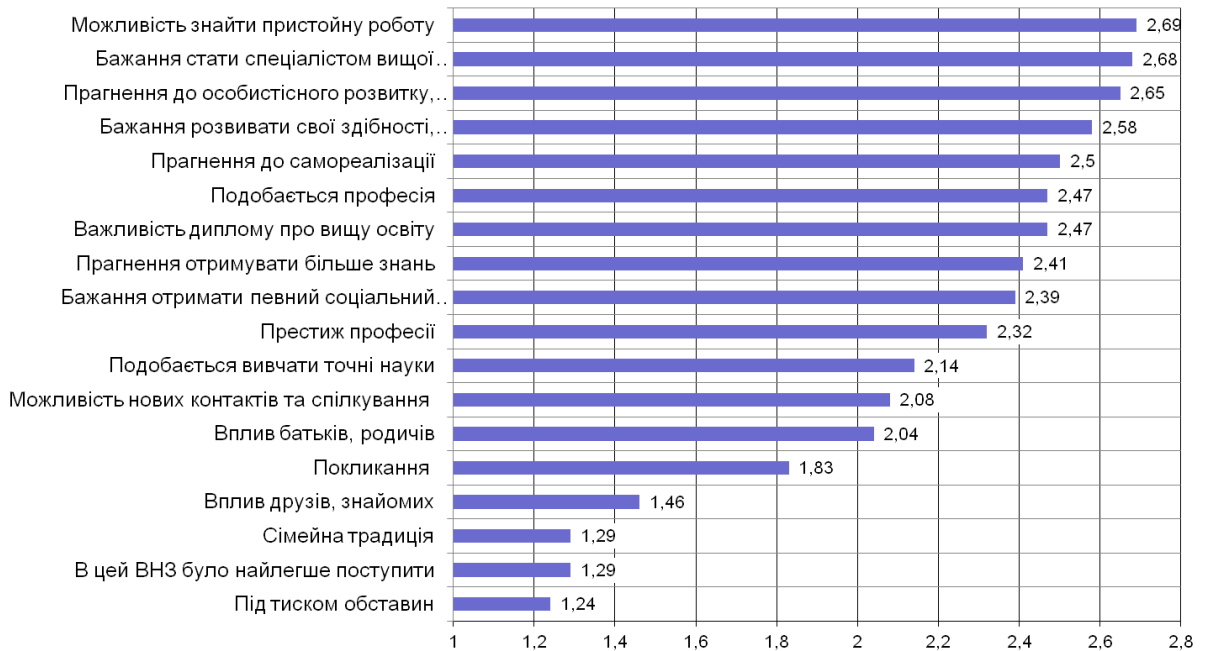

Рис.1. Мотиви та фактори прийняття рішення навчатися у ВНТУ

Ми звикли стверджувати, що людина особистістю не народжується, що для її становлення потрібні соціальні умови. Але все ж таки з роллю самої людини у власному творінні треба рахуватися, тому що роблячи вибір вона проявляє свою автономію, самовизначається щодо системи цінностей, принципів, способів самореалізації у своїх вчинках[3].

Високий рівень соціальної активності особистості сприяє постійному уточненню життєвої програми. В нашому дослідженні ми вивчали **життєву позицію**: активну(здатність впливати на життєвий світ, займатись улюбленою справою) та пасивну (я нездатний впливати на власний світ; відчуваю безпорадність, необхідність підкорятись (рис.2).

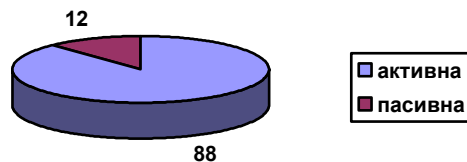

Рис.2. Життєва позиція

Життєва позиція, що визначає прагнення людини бути чи не бути суб'єктом свого життєвого світу, ми з'ясували, пропонуючи питання «Ваша, особисто, життєва позиція». 88% респондентів віддали свої відповіді за активну позицію. Пасивну позицію розділили – 12% респондентів. На нашу думку, більш інтернальна, активна позиція формується у студентів старших курсів під впливом соціального досвіду та професійного самовизначення.

Згідно із сучасними теоріями якості життя, однією з основних людських потреб, яка забезпечує комфортне життя у межах суспільства, є потреба у наявності близьких стосунків, тобто потреба у соціальній підтримці. При цьому для особистості важливо як отримувати соціальну підтримку, так і надавати її іншим, тобто відчувати свою соціальну значущість, корисність для суспільства. Від того, наскільки ці потреби є задоволеними, залежить не лише психологічне самопочуття людини, а й її сприйняття навколишнього світу, що визначає готовність особи до дії, її активність. Співвідношення між позитивними й негативними емоційними станами, тобто **емоційний баланс**, ми вивчали через питання «Ваша емоційна оцінка щодо моделі світу» (рис.3). З'ясовано, що 53% респондентів, в цілому, визначає світ як позитивний - «цікавий, радісний, сповнений сенсом, хоча і є негативні моменти, присутні в його житті»; 41% респондентів визначили нейтральним емоційне забарвлення; 6% респондентів – негативний – «світ я уявляю ворожий, безжалісний, несправедливий». На нашу думку, досить велика кількість подій нейтрального забарвлення (41%) та 6% - негативного пов'язана з тим, що перед студентами четвертого курсу стоять проблеми пошуку роботи, написання диплому, можливо для когось зміна спеціалізації після «бакалаврату», вступ до магістратури – а це все нові і нові випробування для молодої людини.

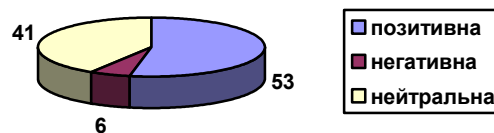

Рис.3. Ваша емоційна оцінка щодо моделі світу

Дані теоретичної розвідки дали підстави зробити висновок про те, що визначені особистісні ресурси сприяють досягненню успіху, здоровій поведінці, психологічному благополуччю та психологічному здоров'ю.

СПИСОК ВИКОРИСТОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бердяев Н.А. Самопознание (Опыт философской автобиографии) Николай Александрович Бердяев. – М.: Книга, 1991. – 447 с.
2. Крюгер М. Искусственная реальность: прошлое и будущее: [Электронный ресурс] /М.Крюгер. – Режим доступа: [http:// lib.webmarina.com/getbook.php](http://lib.webmarina.com/getbook.php).
3. Петухов В.В. Образ мира и психологическое изучение мышления /В.В. Петухов // Весник МГУ. – сер. 14. – 1984.- № 4, - с.14-16.
4. Слободянюк А. В. Впровадження соціально-психологічних технологій в навчальний процес вищого навчального закладу [Текст] / А. В. Слободянюк, Л. В. Косарева // ІНТЕРНЕТ-ОСВІТА-НАУКА-2006 : п'ята міжнародна конференція ІОН-2006, 10-14 жовтня, 2006 р. - Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2006. – Т. 2. – С. 742-743.

Лариса Віталіївна Косарева – науковий кореспондент Інститута психології Г.С.Костюка НАН України, психолог, завідувача лабораторією соціологічних досліджень Вінницького національного технічного університету, м.Вінниця

Larysa Kosareva – Science Correspondent of the Institute of Psychology named after G. Kostiyk, NAPS of Ukraine, psychoanalyst, chief of sociological laboratory, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia